

16. Dandekar PV, Martin MC, Glass RH. Maturation of immature oocytes by coculture with granulosa cells. *Fertil Steril*. 1991; 55: 95-9.
17. Minns CL. Chapter: 11, Factors affecting embryological parameters and embryo selection. A textbook of in vitro fertilization and assisted reproduction: Brinsden PR.(editor), Rains bury P. First edition. Parthenon publishing group Ltd 1992; P: 187-204.
18. Roudebush WE, Levine AS, Lodge JS, Tsai CC, Butler WJ. Human follicular fluid and mouse cumulus cells act synergistically to enhance preimplantation mouse BaIb/cJ embryo development. *J Assist Reprod Genet*. 1995; 12: 733-7.
19. Drinfeld M, Goldman S, Gonen Y, Koifman M, Calderon I, Abramovici H. A simplified coculture system with luteinized granulosa cells improves embryo quality and implantation rates: a controlled study. *Fertil Steril*. 1997; 67: 120-2.
20. Goud PT, Goud AP, Qian C, Laverge H, Van der Elst J, De Sutter P, Dhont M. In-vitro maturation of human germinal vesicle stage oocytes: role of cumulus cells and epidermal growth factor in the culture medium. *Hum Reprod*. 1998; 13: 1638-44.
21. Feng HL, Wen XH, Presser SC. Effect of different co-culture systems in early human embryo development. *Hum Reprod*. 1996;11: 1525-8.
22. Schramm RD, Bavister BD. Granulosa cells from follicle stimulating hormone-primed monkeys enhance the development competence of in-vitro-mature oocytes from non-stimulated rhesus monkeys. *Hum Reprod*. 1996; 11:1698-1702.
23. Janssenswillen C, Nagy ZP, Van Steriteghem A. Maturation of human cumulus-free germinal vesicle-stage oocytes to metaphase II by coculture with monolayer Vero cells. *Hum Reprod*. 1995; 10:375-8.
24. Antczak M, Van Blerkom J, Clark A. A novel mechanism of vascular endothelial growth factor, leptin and transforming growth factor-beta2 sequestration in a subpopulation of human ovarian follicle cells. *Hum Reprod*. 1997;12: 2226-34.
25. Torok A, Belagyi J, Torok B, Tinneberg HR, Bodis J. Scavenger capacity of follicular fluid, deciduas and culture medium with regard to assisted reproduction: an in vitro study using electron paramagnetic resonance spectroscopy. *Gynecol Obstet Invest*. 2003; 55: 178-82.
26. Torok A, Nemeth P, Torok B, Berki T, Tinneberg HR, Bodis J. Organic hydroperoxide-induced chemiluminescence of follicular fluid and blood serum samples obtained from women pretreated for in vitro fertilization. *Gynecol Obstet Invest*. 2004; 57: 72-9.
27. Sakkas D, Percival G, D'Arcy Y, Sharif K, Afnan M. Assessment of early cleaving in vitro fertilized human embryos at the 2-cell stage before transfer improves embryo selection. *Fertil Steril*. 2001; 76: 1150-6.
28. Munn S, Estop AM. Chromosome analysis of human spermatozoa stored in vitro. *Hum Reprod*. 1993; 8: 581-6.
29. Van Blerkom J, Davis PW, Lee J. ATP content of human oocytes and developmental potential and outcome after in-vitro fertilization and embryo transfer. *Hum Reprod*. 1995; 10:415-24.
30. Dorzortsev D, Rybouchkin A, De Sutter P, Qian C, Dhont M. Human oocyte activation following intracytoplasmic injection: the role of the sperm cell. *Human Reprod*. 1995; 10: 403-7.
31. Staessen C, Nagy ZP, Liu J, Janssenswillen C, Camus M, Devroey P, Steirteghem AC. One year's experience with elective transfer of two good quality embryos in the human in-vitro fertilization and intracytoplasmic sperm injection. *Hum Reprod*. 1995; 10: 3305-12.
32. Alper MM, Brinsden P, Fischer R, Wikland M. To blastocyst or not to blastocyst? That is the question. *Hum Reprod*. 2001; 16: 617-9.

تقدیر و تشکر

نویسندگان بدینوسیله مراتب تقدیر و تشکر خود را از مسئولین و کارکنان بخش IVF بیمارستان میرزا کوچکخان تهران که نهایت همکاری را در اجرای این تحقیق داشته‌اند ابراز می‌دارند.

جلوگیری از چند قلوژی می‌گردد و در عین حال می‌توان با انتخاب جنین‌هایی با پتانسیل رشد بیشتر احتمال حاملگی را بالا برد (۳۲).

منابع

1. Chang MC. Fertilization of rabbit ova in vitro. *Nature*. 1959; 184: 466-7.
2. Ham RG. An improved nutrient solution for diploid Chinese hamster and human cell lines. *Exp Cell Res*. 1963; 29: 515-26.
3. Chi HJ, Kim DH, Koo JJ, Chang SS. The suitability and efficiency of human follicular fluid as a protein supplement in human in vitro fertilization programs. *Fertil Steril*. 1998; 70: 871-7.
4. Sadeghipour Roudsari HR, Salsabili N, Sattarian M, Ghiafeh Davvodi F. Human follicular fluid in normal and polycystic ovaries. *Acta Medica Iranica*. 2001; 169-171.
5. Bryant SM, Gale JA, Yanagihara DL, Campeau JD, diZerega GS. Angiogenic, mitogenic, and chemotactic activity of human follicular fluid. *Am J Obstet Gynecol*. 1988; 158: 1207-14.
6. Dell'Aquila ME, Cho YS, Minoia P, Traina V, Lacalandra GM, Maritato F. Effects of follicular fluid supplementation of in-vitro maturation medium on the fertilization and development of equine oocytes after in-vitro fertilization or intracytoplasmic sperm injection. *Hum Reprod*. 1997; 12: 2766-72.
7. Holst N, Bertheussen K, Forsdahl F, Hakonsen MB, Hansen LJ, Nielsen HI. Optimization and simplification of culture conditions in human in vitro fertilization (IVF) and preembryo replacement by serum free media. *J in Vitro Fert Embryo Transfer*. 1990; 7: 47-53.
8. Weathersbee PS, Pool TB, Ord T. Synthetic serum substitute (SSS): a globulin-enriched protein supplement for human embryo culture. *J Assist Reprod Genet*. 1995; 12: 354-60.
9. Wiemer KE, Cohen J, Amborski GF, Wright G, Wiker S, Munyakazi L, Godke RA. In-vitro development and implantation of human embryos following culture on fetal bovine uterine fibroblast cells. *Human Reprod*. 1989; 4: 595-600.
10. Bongso A, Ng SC, Fong CY, Anandakumar C, Marshall B, Edirisinghe R, Ratnam S. Improved pregnancy rate after transfer of embryos grown in human fallopian tubal cell co culture. *Fert Steril*. 1992; 58: 569-74.
11. Mansour RT, Aboulghar MA, Serour LG and Abbas AM. Co-culture of human pronucleate oocyte with their cumulus cells. *Hum Reprod*. 1994; 9: 1727-9.
12. Freeman MR, Whitworth CM and Hill GA. Granulosa cell co-culture enhances human embryo development and pregnancy rate following in vitro-fertilization. *Hum Reprod*. 1995; 10: 408-14.
13. Watson AJ, Watson PH, Warner D, Walker SK, Armstrong DT, Seamark RF. Preimplantation development of in vitro-matured and in vitro-fertilized ovine zygotes: comparison between coculture on oviduct epithelial cell monolayer and culture under low oxygen atmosphere. *Biol Reprod*. 1994; 50: 712-27.
14. Bongso A, Ng SC, Fong CY and Ratnam S. Cocultures: A new lead in embryo quality improvement for assisted reproduction. *Fertil Steril*. 1991; 56: 179-91.
15. Mansour RT, Aboulghar MA, Serour GI, Abbas AM, Elattar I. The life span of sperm motility and pattern in coculture. *Fertil Steril*. 1995; 63: 660-2.

جدول ۲- توزیع فراوانی فراگماتاسیون سیتوپلاسمی بر حسب تعداد سلول‌های آنها در ۵ محیط کشت (۴۳ ساعت پس از تزریق اسپرم).

معیارها	فراگماتاسیون درجه A			فراگماتاسیون درجه B			فراگماتاسیون درجه C		
	۲	۴	۸	۲	۴	۸	۲	۴	۸
جمع	سلولی (%)	سلولی (%)	سلولی (%)	سلولی (%)	سلولی (%)	سلولی (%)	سلولی (%)	سلولی (%)	سلولی (%)
مایع فولیکولی	۳ (۲۰)	۱۲ (۲۷/۳)	-	۲ (۵۰)	۲ (۵۰)	۱ (۵۰)	-	-	-
مایع فولیکولی و سلول‌های گرانولوزا	۱ (۶/۶)	۵ (۱۱/۴)	۵ (۵۰)	-	-	-	-	-	-
Ham's F10	۲ (۱۳/۳)	۶ (۱۳/۶)	-	۲ (۵۰)	-	-	۱ (۵۰)	-	۱ (۱۰۰)
Ham's F10 و سلول‌های گرانولوزا	۴ (۲۶/۷)	۸ (۱۸/۲)	۲ (۲۰)	۱ (۵۰)	-	۱ (۵۰)	۱ (۵۰)	-	-
سرم ساختنی جایگزین (3S)	۵ (۳۳/۳)	۱۳ (۲۹/۵)	۳ (۳۰)	-	-	-	-	-	-
جمع ستون	۱۵ (۱۰۰)	۴۴ (۱۰۰)	۱۰ (۱۰۰)	۴ (۱۰۰)	۴ (۱۰۰)	۲ (۱۰۰)	۲ (۱۰۰)	۱ (۱۰۰)	۱ (۱۰۰)

سیتوپلاسمی) فقط در محیط‌های حاوی ده درصد آلبومین انسانی با مایع Ham's F10 دیده شد. تمامی جنین‌های ۸ سلولی محیط کشت همرفت مایع فولیکولی با سلول‌های گرانولوزا فراگماتاسیون درجه A داشتند ($n=5$). در هر یک از محیط‌های کشت غیر همرفت، حداقل یک جنین ۸ سلولی وجود داشت که فراگماتاسیون آن در محیط مایع فولیکولی درجه B و در محیط Ham's F10 درجه C بود. هیچگونه رابطه آماری معنی‌داری بین فراگماتاسیون و مشاهده یا عدم مشاهده پروتئوس (پیش هسته) و بین فراگماتاسیون با تعداد سلول‌های جنین‌ها بدست نیامد.

در بررسی‌های X^2 در تمام محیط‌های مورد آزمایش تعداد جنین‌های ۸ سلولی مشاهده شده بیش از مقادیر مورد انتظار بود مگر در محیط کشت ساده مایع فولیکولی و Ham's F10.

بحث

Chi و همکاران (۳) توانسته‌اند در تحقیقی کنترل شده که بر روی مقایسه پروتئین‌های مایع فولیکولی و سرم بند ناف جنین انسانی انجام دادند، پروتئینی اختصاصی با وزن ملکولی

از کل جنین‌های تقسیم نشده ۲۵/۲۹ درصد متعلق به گروه Ham's F10 و ۵/۸۸ درصد متعلق به گروه 3S بود و در محیط‌های کشت همرفت مایع فولیکولی با سلول‌های گرانولوزا بیشترین تعداد جنین‌های ۸ سلولی وجود داشت (جدول ۱). مقایسه دو تایی محیط‌های کشت از نظر تعداد سلول‌های جنین نشان داد تنها بین محیط Ham's F10 با محیط 3S تفاوت آماری معنی‌داری وجود داشته است (Wilcoxon test ; $P=0/0088$).

در مقایسه دوتایی محیط‌های Ham's F10 با ده درصد آلبومین انسانی و Ham's F10 همراه با سلول‌های گرانولوزا مقدار P value ۰/۰۶۶ گردید که بسیار نزدیک به ۰/۰۵ بود.

در جدول ۲ توزیع فراوانی توأم فراگماتاسیون (از هم پاشیدگی) سیتوپلاسمی جنین‌ها بر حسب تعداد سلول آنها به روش Brinsden (۱۷) آورده شده است. در محیط 3S بیشترین فراگماتاسیون درجه A (تقسیم بدون از هم پاشیدگی سیتوپلاسمی) و در محیط مایع فولیکولی بیشترین فراگماتاسیون درجه B (تقسیم با کمتر از ده درصد از هم پاشیدگی سیتوپلاسمی) وجود داشته است. فراگماتاسیون درجه C (تقسیم همراه با ده تا پنجاه درصد از هم پاشیدگی

روش جمع آوری نمونه‌ها

پس از انتقال تخمک‌ها به محیط‌های مخصوص، محیط‌های کشت توسط پیپت پاستور جمع‌آوری گردیدند. تا زمان بررسی‌های بیوشیمیایی، هر محیط در لوله جداگانه در دمای منهای ۴۰ درجه سلسیوس نگاهداری شد.

بررسی آماری

اطلاعات بدست آمده با استفاده از نرم افزار SPSS و آزمون‌های Friedman و Wilcoxon مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفتند.

ساعت در انکوباتور ۵٪ CO₂ قرار داده شدند و سپس به محیط‌های کشت منتقل گردیدند.

روش تخمک‌گذاری در محیط‌های کشت

از هر یک از محیط‌های کشت دو قطره ۱۰۰ میکرولیتری در پتری دیش‌های به قطر ۳۰ میلی‌متر بطور مجزا قرار داده شدند و روی آنها با روغن پارافین پوشانده شد. در محیط‌های همرفت، یک لایه سلول گرانولوزا (حدوداً ۵۰۰۰ عدد سلول) نیز به محیط اضافه گردید. نیم ساعت پس از تزریق اسپرم، تخمک‌ها در قطره اول قرار داده شدند.

مشاهده تخمک‌ها

بطور متوسط ۲۱ ساعت پس از قرار دادن تخمک در قطره اول وجود یا عدم وجود پرونوکلئوس بوسیله میکروسکوپ معکوس تعیین و ثبت شد.

پس تخمک به قطره دوم منتقل گردید (جهت حفظ غلظت مناسب مواد غذایی برای رشد جنین‌ها). بطور متوسط ۴۳ ساعت پس از تزریق اسپرم، تخمک‌ها از نظر تعداد تقسیمات سلولی و کیفیت تقسیم با میکروسکوپ معکوس تحت مشاهده قرار گرفته و نتایج ثبت شدند.

یافته‌ها

در این تحقیق ۱۱۷ تخمک متافاز دوم که به روش ICSI تلقیح شده بودند، مورد بررسی قرار گرفتند. تخمک‌ها از ۲۷ بیمار با محدوده سنی ۱۸ تا ۴۱ سال (۲۸/۳۷ ± ۶/۱۴) جمع‌آوری گردیدند. سن ۴۰/۷٪ بیماران بالاتر از ۳۰ سال بود. بر طبق نتایج، بطور متوسط ۴۳ ساعت پس از تزریق اسپرم به تخمک‌ها، ۱۱/۱ درصد آنها ۸ سلول (۱۳ عدد) داشتند و در ۲۹/۱ درصد آنها (۳۴ عدد) تقسیمی صورت نگرفته بود (جدول ۱).

جدول ۱- توزیع فراوانی جنین‌ها بر حسب تعداد سلول‌های آنها در ۵ محیط کشت مورد آزمایش (۴۳ ساعت پس از تزریق اسپرم).

فراوانی	جنین ۲ سلولی (درصد)	جنین ۴ سلولی (درصد)	جنین ۸ سلولی (درصد)	تخمک بدون تقسیم (درصد)	جمع (درصد)
مایع فولیکولی	۵ (۲۳/۸)	۱۴ (۲۸/۵۷)	۱ (۷/۶۹)	۶ (۱۷/۶۵)	۲۶ (۲۲/۲)
مایع فولیکولی و سلول‌های گرانولوزا	۲ (۹/۵۲)	۵ (۱۰/۲)	۵ (۳۸/۴۶)	۱۰ (۲۹/۴۱)	۲۲ (۱۸/۸)
Ham's F10	۳ (۱۴/۲۸)	۸ (۱۶/۳۳)	۱ (۷/۶۹)	۱۲ (۳۵/۲۹)	۲۴ (۲۰/۵)
Ham's F10 و سلول‌های گرانولوزا	۶ (۲۸/۶)	۹ (۱۸/۳۷)	۳ (۲۳/۰۸)	۴ (۱۱/۷۶)	۲۲ (۱۸/۸)
سرم ساخنی جایگزین (3S)	۵ (۲۳/۸)	۱۳ (۲۶/۵۳)	۳ (۲۳/۰۸)	۲ (۵/۸)	۲۳ (۱۹/۷)
جمع ستون	۲۱ (۱۰۰)	۲۹ (۱۰۰)	۱۳ (۱۰۰)	۲۴ (۱۰۰)	۱۱۷ (۱۰۰)

مواد و روش‌ها

روش جمع‌آوری تخمک‌های متافاز II

در طی ۱۵ ماه، در یک تحقیق تجربی، از میان مراجعین به بخش IVF بیمارستان میرزا کوچک‌خان تعدادی بیمار بطور تصادفی انتخاب شدند. از تمام بیماران رضایت‌نامه کتبی اخذ می‌شد. بیماران ابتدا تحت درمان با آنالوگ‌های GnRH قرار گرفته و تخمدان‌های آنها بوسیله FSH و HMG تحریک شدند. در هیچیک از زوجین، عوامل زنانه ناباروری وجود نداشت و ناباروری تنها به علت عوامل مردانه بود.

پس از تحریک تخمدانی با روش بلند مدت، تخمک‌ها با استفاده از اولتراسوند واژینال آسپیره گردیدند و بوسیله هیالورونیداز ده درصد و روش‌های مکانیکی برهنه شدند.

معیار ورود افراد به برنامه تحقیقاتی تشخیص حداقل ۵ تخمک متافاز II بوسیله میکروسکوپ معکوس بود. از کل بیماران، تنها ۲۷ بیمار واجد شرایط فوق بودند که در مجموع ۱۲۵ تخمک از آنها جمع‌آوری گردید اما ۹ عدد از تخمک‌ها بدلائل مختلف (نظیر آلودگی محیط) حذف شدند ($n=117$). تخمک‌ها تا زمان تزریق اسپرم در قطره‌های ۱۰۰ میکرولیتری 3S ده درصد، به مدت نیم ساعت قرار داده شدند و در انکوباتور ۵٪ CO₂ با دمای ۳۷ درجه سلسیوس نگاهداری گردیدند.

روش جمع‌آوری اسپرم‌ها

اسپرم‌ها به دو روش تهیه شدند: ۱- خود انزال، ۲- بصورت (Testis Epidymal Sperm Extraction: TESE). در موارد اولیگواسپرمی، مایع انزال با محلول Ham's F10 شستشو داده شد.

در موارد آزواسپرمی پس از بیهوش کردن بیمار، نمونه‌ای از بافت بیضه برداشته شد و با شستشوی مجاری سمینتفر اسپرم‌ها جمع‌آوری گردیدند. در هر دو حالت، نمونه‌ها (اسپرم‌ها یا بافت بیضه) به مدت یک ساعت در محیط Ham's F10 با ده درصد مایع فولیکولی انکوبه شدند و با روش layering یا swim-up جداسازی گردیدند و سپس تزریق اسپرم با روش ICSI انجام شد.

آماده‌سازی سلول‌های گرانولوزا

پس از تخمک‌گیری و برهنه‌سازی، سلول‌های گرانولوزای هر فرد بطور جداگانه با محلول Ham's F10 چند بار شستشو داده شدند. سپس حجم سلول‌ها به یک میلی‌لیتر رسانده شد و با استفاده از لام نوبار شمارش گردیدند. بر حسب تعداد سلول‌های شمارش شده، حجم لازم جهت بدست آوردن تعداد مساوی از سلول‌های گرانولوزا در تمام محیط‌ها محاسبه شد، بطوریکه در تمام محیط‌های حاوی سلول‌های گرانولوزا، حدود ۵۰۰۰ عدد سلول قرار داده شد. سلول‌های گرانولوزا تا زمان قطره‌گذاری محیط‌ها و انتقال تخمک به آنها، در انکوباتور نگاهداری گردیدند و برای هر فرد تنها از سلول‌های گرانولوزای خودش استفاده شد.

آماده‌سازی محیط‌های کشت

تمامی نمونه‌های مایع فولیکولی بلافاصله پس از جدا کردن تخمک از آنها، به مدت ۲۰ دقیقه و با $2000 \times g$ سانتریفوژ شده و سپس به مدت ۳۰ دقیقه در بِن‌ماری با دمای ۵۷ درجه سلسیوس قرار داده شدند. آنگاه با فیلتر ۰/۲۲ میکرومتر فیلتره گردیدند. محیط‌ها در یخچال نگاهداری شده و حداکثر تا دو هفته از آنها استفاده می‌شد. جهت کشت تخمک از مخلوط مایع فولیکولی جمع‌آوری شده با روش فوق استفاده شد.

برای تهیه محیط Ham's F10، ده درصد آلبومین انسانی به محیط Ham's F تازه تهیه شده اضافه شد. محیط 3S با استفاده از ویال 3S تهیه گردید.

جهت تهیه محیط‌های کشت همرفت یک لایه از سلول‌های گرانولوزا در محیط کشت Ham's F10 و مایع فولیکولی قرار داده شد.

تلقیح تخمک‌ها

تمام تخمک‌ها با استفاده از روش تزریق اسپرم بداخل سیتوپلاسم (Intracytoplasmic Sperm Injection: ICSI) بارور گردیدند. در تمام نمونه‌ها از اسپرم زنده و متحرک استفاده شد. تخمک‌ها پس از تزریق اسپرم ابتدا به مدت نیم

مقدمه

اولین گزارشات در مورد کشت تخمک، لقاح و باروری در فواصل سالهای ۱۸۷۸ تا ۱۸۸۰ جمع آوری و منتشر گردیدند. این گزارشات بطور عمده در مورد حیوانات دریایی از جمله عروس دریایی بود. اولین تلاشها جهت کشت تخمک پستانداران توسط Schenk (۱۸۸۰) صورت گرفت و موفقیت آمیز نبود، زیرا دانشمندان هنوز به اهمیت یون‌های مختلف از جمله یون هیدروژن و غلظت آنها در کشت تخمک پستانداران آگاهی نداشتند. امروزه مشخص گردیده است باروری تخمک پستانداران نیازمند pH و اسمولاریته مناسبی می باشد. Chang در سال ۱۹۵۹ کشت موفقیت آمیز تخمک‌های خرگوش را انجام داد و توانست با انتقال آنها به رحم خرگوش ماده، نوزادانی سالم بدنیا آورد (۱).

اولین بار محیط کشت Ham's F10 توسط Ham در سال ۱۹۶۳ معرفی گردید. این محیط حاوی مواد مغذی نظیر ویتامین‌ها، اسیدهای آمینه مختلف و سایر متابولیت‌ها است (۲). به عقیده برخی از محققین، استفاده از بعضی مایعات طبیعی بدن نظیر مایع فولیکولی، سرم بندناف جنین، مایع لوله رحمی و ... اثرات بهتری بر رشد جنین دارند زیرا ترکیب آنها به ترکیب محیط طبیعی جنین شبیه است. در مایع فولیکولی تمام یون‌های ضروری برای رشد جنین اولیه همانند K^+ ، Na^+ ، Ca^{2+} و Cl^- و همچنین برخی کربوهیدرات‌های مهم مانند پیرووات، لاکتات، گلوکز و فروکتوز و نیز هورمون‌های استروئیدی وجود دارند (۳،۴). مایع فولیکولی حاوی بیشتر پروتئین‌های پلاسما همانند آلبومین به همراه برخی ملکول‌های پروتئینی ویژه است که تأثیر مهمی بر تقسیم میتوزی سلول‌ها دارند (۵،۶).

وجود پروتئین در کشت سلولی سبب تأمین نیتروژن مورد نیاز و حذف یون‌های فلزی سمی شده و به عنوان آنتی‌اکسیدان عمل می‌نمایند، لذا امروزه از منابع طبیعی پروتئین نظیر آلبومین سرم گاوی، آلبومین سرم انسانی و یا پروتئین‌های پلاسما جهت کشت تخمک استفاده می شود (۷). با توجه به احتمال آلوده بودن پروتئین‌های طبیعی به عوامل مختلف از جمله ویروس‌ها و نیز تفاوت در آماده‌سازی آنها، بیشتر محققین

تعمیل به استفاده از سرم ساختنی جایگزین (Synthetic Serum Substitute: 3S) دارند. 3S از ۴۸ درصد آلبومین سرم انسانی، ۱۲ درصد گلوبولین‌های آلفا و بتا و کمتر از یک درصد گاما گلوبولین تشکیل شده است (۸).

در طی دو دهه اخیر مشخص گردیده است کشت همرفت (co-culture) جنین‌های انسانی با انواع سلول‌های تک لایه سبب افزایش رشد جنین، کاهش از هم پاشیدگی سیتوپلاسمی و بهبود لانه‌گزینی و میزان حاملگی می‌شود (۹،۱۰،۱۱،۱۲). تأثیرات سودمند کشت همرفت در هنگام استفاده از سلول‌های گوناگون مشاهده شده است. بنظر می‌رسد کشت همرفت با سلول‌های مختلف سبب ترشح موادی از آنها بداخل محیط کشت می‌شود (عوامل امبریوتروفیک) که حالت اختصاصی نسبت به گونه سلولی ندارند. سلول‌های مورد استفاده در محیط کشت به عنوان یک sink یا چاهک برای برداشت عوامل زیان‌آور عمل می‌کنند (۱۳). تأثیرات ناشی از عمل سم زدایی محیط توسط سلول‌های گرانولوزا با ترشح پپتیدهای گلیکوپروتئینی و فاکتورهای رشد (مانند فاکتورهای رشد شبه انسولینی ۱ و ۲) یا استروئیدها از سلول‌های گرانولوزا همراه است (۱۴).

سلول‌های گرانولوزا، یکی از پر مصرف‌ترین سلول‌ها در محیط‌های کشت همرفت هستند زیرا براحتی از طریق روش‌های باروری مصنوعی قابل جمع‌آوری می‌باشند. استفاده از سیستم‌های کشت همرفت با سلول‌های گرانولوزا نه تنها بر رشد تخمک مؤثر است بلکه سبب بهبود شرایط حفظ اسپرم و فعال سازی آن نیز می‌شود (۱۵).

علاوه بر آن سلول‌های گرانولوزا بعضی از اثرات خود بر تخمک را از طریق پیام‌های پاراکرینی اعمال می‌کنند و می‌توانند با مکانیسم آپوکرینی سبب ذخیره‌سازی هورمون‌های رشد و بعضی پروتئین‌های خاص از سلول‌های فولیکولی و کومولوس انسانی شوند (۱۶).

با توجه به موارد گفته شده، در این تحقیق علاوه بر سلول‌های گرانولوزا از مایع فولیکولی انسانی نیز استفاده شد و اثرات سینرژیک آنها بر رشد جنین مورد بررسی قرار گرفت. نتایج حاصله می‌توانند سبب یافتن محیط جایگزین مناسبی برای رشد جنین‌ها در کلینیک‌های باروری مصنوعی گردند.

مقایسه کشت جنین‌های انسانی به همراه سلول‌های گرانولوزا در مایع فولیکولی و Ham's F10 با محیط سرم ساختنی جایگزین

دکتر بهنوش وثاقی قراملکی*، دکتر حمیدرضا صادقی‌پور رودسری*، دکتر ناصر سلسبیلی**، دکتر فیروزه اکبری‌اسبق***، دکتر شهره جلایی****
* گروه فیزیولوژی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران
** مرکز باروری کمک گوثر
*** گروه زنان و زایمان، بخش IVF، بیمارستان میرزا کوچک‌خان، دانشگاه علوم پزشکی تهران
**** دانشکده توانبخشی

چکیده

مقدمه: هدف از این مطالعه بررسی اثر کشت همرفت (Co-culture) سلول‌های گرانولوزا بر تسهیم سلولی جنین‌های انسانی در محیط‌های مایع فولیکولی و Ham's F10 و مقایسه آن با رشد جنین در محیط کشت 3S بود.

مواد و روشها: بدین منظور در یک مطالعه تجربی، از میان مراجعین به بخش IVF بیمارستان میرزا کوچک‌خان تهران ۲۷ نفر بطور تصادفی انتخاب شدند. پس از تحریک تخمدانی باروش بلند مدت، تخمک‌های بیماران با استفاده از اولتراسوند و ژینال جمع‌آوری و به روش تزریق داخل سیتوپلاسمی اسپرم (Intracytoplasmic Sperm Injection: ICSI) بارور گردیدند. سپس رشد آنها در محیط‌های کشت مایع فولیکولی و Ham's F10 ساده و حاوی سلول‌های گرانولوزا مورد مطالعه قرار گرفت و با محیط سرم ساختنی جایگزین (3S) مقایسه شد (در مجموع ۵ محیط).

یافته‌ها: بر طبق نتایج این تحقیق بیشترین فراوانی جنین‌های ۸ سلولی در محیط همرفت (Co-culture) مایع فولیکولی با سلول‌های گرانولوزا، و بیشترین جنین‌های ۲ سلولی در محیط همرفت Ham's F10 با سلول‌های گرانولوزا دیده شد. کمترین فراوانی عدم تقسیم در محیط 3S وجود داشت و کمترین جنین‌های ۸ سلولی در محیط مایع فولیکولی ساده (فاقد سلول‌های گرانولوزا) مشاهده گردید. از نظر از هم پاشیدگی (Fragmentation) سیتوپلاسمی، محیط مایع فولیکولی همراه با سلول‌های گرانولوزا و 3S کمترین از هم پاشیدگی را داشت. ولی در محیط‌های Ham's F10 به تنهایی و یا همراه با سلول‌های گرانولوزا بیشترین میزان از هم پاشیدگی سیتوپلاسمی مشاهده شد.

نتیجه‌گیری‌ها و توصیه‌ها: بطور کلی نتایج این تحقیق نشان داد کشت همرفت تخمک‌های بارور شده در مایع فولیکولی همراه با سلول‌های گرانولوزا سبب افزایش تعداد سلول‌های جنین با کمترین فراگمانتاسیون سیتوپلاسمی می‌شود.

کلمات کلیدی: کشت همرفت، سلول‌های گرانولوزا، مایع فولیکولی، Ham's F10، سرم ساختنی جایگزین (3S)